

Acest fragment a fost preluat din cartea "Despre urât și alți demoni. Reflecții și exclamații", de Horia Patrascu. Toate drepturile sunt rezervate și aparțin autorului cartii.

Despre urât și alți demoni. Reflecții și exclamații

*Când bucuria ni s-a dus, și viața, ea,
S-a dus! Căci omul ce-i? Un hoit însuflețit!
Averi poți strânge cât poțesteți! Ca regii poți
Să huzurești! Dar bucuria când s-a dus,
Pe viața asta umbra unui fum n-aș da!
Ca bucuria, alt nimic nu-i mai de preț!"*
Sofocle, Antigona

[...]

•

Omul este cea mai parădită făptură. Există vreun animal mai prost decât puiul de om? Există viețuitoare mai slăbănoagă, mai neînțeleasă, mai lipsită de orice simț al binelui propriu decât el? Inteligența umană, cea cu care ne mândrim atât de des, reprezintă o modalitate complicată și originală de adaptare a unei anomalii la condițiile de viață, evident, improprii pentru ea.

Omul a trebuit să gândească pentru a supraviețui. Părăsit de instinct, el a fost nevoit să-i suplinească lipsa prin învățare. Ne fiind în stare să supraviețuiască nu unei glaciațiuni, nu unei ierni, ci unei nopți mai reci sau unei ploi, a fost împins spre peșteri, spre adăposturi și spre... confecții.

În condiții normale, omul ar fi trebuit să dispară odată pentru totdeauna. Poate că el n-a fost decât una din nenumăratele încercări nereușite ale naturii, un avorton care a supraviețuit propriei condiții folosindu-se de un appendix, de o cârje, de o proteză. Din punct de vedere anatomo-morfologic trebuia să se modifice ceva, să crească sau să dispară anumite particularități: dar cât de multe lipsuri! Să-i crească blana, ghearele, colții, să înceapă să simtă pericolul și folositorul, să știe când să fie agresiv și când temător, când să se apropie și când să fugă, să capete rezistență la cele mai aprige condiții – pentru toate acestea și pentru nesfârșit de multe altele ar fi fost necesare generații peste generații, încercări peste încercări, în decursul cărora omul ar fi dispărut negreșit.

Așa că cea mai „simplă” soluție, calea cea mai scurtă în măsură să-i asigure supraviețuirea rămânând dezvoltarea inteligenței (care nu este caracteristică doar omului; de obicei, cele mai slabe creaturi sunt și cele mai inteligente: furnica, alina etc., dar omul deține supremația, fiind cel mai slab). Omul trebuia să gândească sau să piară. De aici a rezultat, ca să ne întoarcem la aspectul

anatomo-morfologic, o treptată creștere în volum a creierului și a cutiei craniene, perfecționarea poziției bipede datorită avantajului reprezentat de aceasta. (Înclin să cred că omul a apărut ca un animal nici biped nici patruped, cocoșat, cu mâinile atârând până la genunchi, cu capul mic, cu ochii încrucișați, cu privirea încețoșată și cu un zâmbet tâmp.)

Dacă omul își datorează existența maimuței, atunci în mod sigur, nu maimuței în curs de dezvoltare, nu maimuței evoluționiste, cea care încearcă să se depășească dând naștere unui urmaș superior trebuie să-i fie recunoscător, ci, dimpotrivă, unei aberații genetice, care doar maimuțarea maimuța. Unui pui de maimuță fără blană, cu câteva smocuri de păr, cu grave deficiențe de instinctualitate (echivalentul oligofreniei), care nu prea putea să se țină în patru picioare, cu urechile atrofiate și care, în loc să țipe cu toată gura semnale, emite niște sunete monotone și foarte slabe. (Dacă ne-am imagina corespondentul unui asemenea mutant în lumea noastră, umană, ne-am îngrozi. Nu trebuie să ne mai întrebăm de ce nu mai evoluează omul, de ce se lasă așteptat de atâta vreme un supraom. Poate că a apărut de mai multe ori, dar l-am pus în borcan, în formol, convingși că natura nu suportă anomalii, noi, urmașii unei maimuțe degenerate.)

•

Simpla descriere a unei suferințe produce alinare. De la geamătul bolnavului (care este o descriere nearticulată a bolii) și „tabloul clinic” pe care i-l face încântat, zilnic, vecinilor de salon, până la compozițiile artistice, totul ține de acest tip de plăcere. Când, la sfârșitul unei pagini scrise, te simți mai bine, mai împlinit, ca și cum problema despre care ai vorbit este ca și rezolvată, iar neliniștea pe care ai exprimat-o s-a preschimbat în ataraxie, amintește-și că satisfacția pe care o încerci este doar una a văicăreliei.

•

Ce poate fi cel mai rău lucru? Faptul că nu există cel mai rău lucru, că nu poți spune niciodată „mai rău de-atât nu se poate”. Arta torturii constă în a-l ține pe torturat în viață, în a-l face să cunoască suferințe din ce în ce mai dureroase, dar nu și moartea, răul ultim.

•

La fel de departe de Dumnezeu și de Diavol, de osana și de blestem, de iubire și de vrăjmășie. Încremenit într-un Purgatoriu în sine, care nu purifică nimic, termen mediu care nu mediază nimic, revoltat împotriva Stăpânului și a Revoltatului.

•

Deseori înainte de a mă trezi îmi apare cu o forță neobișnuită necunoscutul a ceea ce-mi este familiar. Lumea mea, deși mi-o reamintesc în detaliu, o percep ca fiindu-mi străină, lipsită de un fundament inteligibil. Ea se deschide ochilor mei cu aceleași lucruri știute, cu prezențele și legile ei, fără ca nici una să mă impresioneze în vreun fel, să mi se pară exotică sau insolită. Un singur lucru îl simt cu o putere enormă și instantanee, acela că, deși știu prea bine unde mă aflu, nu știu ce e cu mine aici. Curios, îmi amintesc și de această neștiință ca de una comună, știută, dar acum o resimt drept în inimă și aceasta schimbă toată perspectiva, deși în cadrul ei, totul rămâne neschimbat.

•

Când visez Diavolul, înspăimântătoare, teribilă este amenințarea continuă,

niciodată epuizată. Răul absolut este răul infinit. Iadul înseamnă „chinuri veșnice”.

•

„Fericiți cei săraci cu duhul, căci a lor este împărăția cerurilor”. Există o categorie de oameni care sunt acceptați direct, din oficiu, pe locuri speciale în Paradis. Într-un fel ei sunt deja acolo. Aceasta pentru că este absurd și nedrept să judeci oameni fără judecată. (Prezența ca inculpat a unui oligofren ar face de râs Judecata de apoi.) Ei sunt proștii Raiului.

Dar se prea poate ca această fericire să mai însemne și că săracii cu duhul se simt bine oriunde i-ai așeza, mai precis că binele și răul le sunt indiferente, indistincte, nediferențiate. Împărăția cerurilor este pentru ei, chiar și în iad, căci, luându-ți mințile, Dumnezeu te face să te bucuri de ea în orice situație, să o vezi pretutindeni. Proștii sunt deja în Paradis.

•

Am fost dresați să ne iubim, să dezvoltăm o identitate. Cel mai rafinat tertip de manipulare este eul. De toate te poți dezvăra, mai puțin de eu, la toate poți renunța, la eu însă nu. Căci eul este agentul tuturor actelor, el este subiectul, cel dincolo de care nu poți trece.

Datorită amorului-propriu suntem în stare să facem tot ce ni se cere, tot ce se așteaptă de la noi. Lașitatea și curajul își au originea, ambele, în amorul propriu. Cât de multe facem pentru a obține respectul, și mai multe pentru a-l menține! Cum refuzăm să vedem adevărul, cum ne dedăm minciunii, cum ne mințim pe noi înșine! Sacrificăm totul părerii bune pe care o avem despre noi.

Dar cine, ce este acest noi, cine este acest eu? În iubirea de sine, cine pe cine iubește? Care este eul iubitor și eul iubit? Spațiul dintre două oglinzi așezate una în fața alteia se reflectă la infinit.

Nu este tocmai acesta eul? Și nu suntem atunci liberi pentru că suntem la infinit noi înșine? Nu putem accepta de acum înainte cu seninătate orice se referă la o anumită stare, la o anumită întru(chi)pare a noastră? Nu suntem permanent câte un avatar al acestui infinit eu? Nu suntem o succesiune inepuizabilă de măști, de fețe, adevăratul chip fiind egal apropiat și depărtat de fiecare din ele?

Mai putem fi deci vanitoși? Mai putem să ținem atât de mult la „noi” încât să încremenim într-o singură și săracă variantă a noastră înșine?

•

„Dă-te jos de pe cruce, dacă ești Mesia!” Făcută de rușine din rațiuni de propagandă, doar pentru a șterge rușinea neputinței Mântuitorului, compromisă doar pentru a nu ne mai da de gândit, această doleanță este atât de rezonabilă, atât de firească, pretinde atât de puțin, este un imperativ minimal, încât este de neînțeles batjocura la care a fost supusă până azi. „Salvează-te pe tine, Salvatorul!” Ce poate fi mai natural decât acest îndemn? Cum poate fi un om Dumnezeu dacă moare ca ultimul tâlhar?

Cât de tare mă amuză toți acești iluminați știrbi, toți acești deținători ai adevărului neputincioși în fața bătrâneții și a bolilor, decrepiții vizionari, schilozii intimi ai lui Dumnezeu, hristoșii morți de foame în fața unui smochin ieșit parcă dintr-un tratat de pomologie!

Cum să nu-i spui celui care satură mulțimi de oameni, dar care rămâne el însuși flămând: „îndestulează-te tu primul!”, cum să nu-i spui celui atât de darnic în

Împărțirea liniștii: „împacă-te tu primul!”, cum să nu-i spui celui care ne învață fericirea: „fii tu, înaintea noastră, fericit!”, cum să nu-i spui celui ce vrea să ne mântuiască: „izbăvește-te!” ?!

Nu se poate să-ți transgresezi condiția și să continui să încărunțești! Ce minciună este spiritul când trupul îi e nesupus! Carnea dezmente totul și râde în nasul aceluia care o subestimează. Și-l poate vreun creștin imagina pe Iisus mâncând, defecând, fiind asudat, somnoros, lănced? Sau este vreun budist care să-și evoce cu plăcere moartea în chinurile diareiei a lui Buddha? Aceștia sunt oamenii-dumnezei, oameni care au vrut să arate drumul către eliberare, oameni care au pretins că au învins moartea și care nu au fost în stare nici măcar să iasă de sub imperiul necesităților fiziologice sau să schimbe felul în care au sfârșit.

•

Ce sentiment divin este iubirea! Pentru femeia iubită mi-aș trăda fără să stau pe gânduri prietenii, țara și orice cauză. Nici Dumnezeu nu m-ar putea opri, și, dacă ar fi să aleg între viața veșnică și ea, aș da veșnicia la o parte răsând. Dar cine n-ar da totul pentru „o oră de iubire”? Și ce poate fi mai muritor decât o femeie frumoasă?

•

De ce oamenii se apropie de Dumnezeu atunci când o nenorocire se abate asupra lor, de ce dau impresia că îl văd sau îi simt prezența numai în dezastru? De ce se închină în fața trăsnetului care, lovindu-i, le-a luat totul? Câtă vreme le-a fost bine, Dumnezeu cel bun le-a fost indiferent, de îndată ce o catastrofă îi face să se prăbușească, ei cad în genunchi ca străfulgerați de o revelație. De ce lov nu-l blestemă pe Dumnezeu, ba dimpotrivă, sfârșește prin a-i recunoaște măreția incomprehensibilă, rămasă ascunsă atunci când nu-l știa decât „din auzite”, adică tot timpul în care era un om mulțumit?

Ce află acești oameni? Că Dumnezeu e cumplit? Și dacă e așa, se dezvoltă în ei un masochism mistic care-i face să strige „osana!” de câte ori sunt plesniți dumnezeiește?

Experiența pe care o fac este aceea a necunoscutului. De obicei, necunoscutul este ceea ce nu știm, ceea ce rămâne ascuns (cel mai adesea în confort), necunoscutul însuși ne este necunoscut. Sunt însă câteva situații în care necunoscutul ni se descoperă ca necunoscut, se face simțit, prezent: acelea care ne sunt total incontrolabile, în fața cărora nu avem absolut nici o putere, care nu țin deloc seama de noi, care se desfășoară în fața noastră, dar dincolo de noi, care ne depășesc complet. Înseamnă deci că abia în asemenea situații facem experiența transcendenței – atributul esențial al lui Dumnezeu.

Mai rămâne o întrebare: de ce teofaniile trebuie să îmbrace forma spaimei, a cutremurului, a fricii, a devastatorului, a strivitorului? Pentru că starea de bine este acea stare în care lucrurile se petrec în concordanță cu dorința sau voința mea, în care am lucrurile sub control; nici o fericire, oricât de mare, nu este cu totul neașteptată, nu mă face să pierd pământul de sub picioare; dimpotrivă, ea vine pe terenul pregătit al speranțelor, viselor, dorințelor – altfel nu ar mai fi fericire. Iar Binele absolut așa ni-l și imaginăm: ca acea stare în care puțința coincide cu actul, dorința cu realizarea ei, voința cu împlinirea.

Numai răul – nu și binele – este împotriva voinței mele. De aceea numai prin el

„cunosc” necunoscutul, pot „accede” la inaccesibil.
(Aceasta nu este o teodicee, ci o psihologie a teofaniei.)

•
Otrava pe care o turnăm în noi atunci când nu reușim să o injectăm adversarului este fundamentul resentimentului. Chiar așa și par resentimentarii: niște otrăviți, chinuți de propria lor otravă. Cât de frumoși sunt răzbunații, cei care nu și-au înghițit veninul destinat dușmanului, ce stare de bine îți inspiră viperele care, cu o precizie feroce, își înfig colții letali în carnea celui ce le stă în cale.
Ce expresie minunată de potrivită pentru satisfacția rezultată în urma atacului reușit: „m-am răcorit!” Ce altă senzație este mai plăcută decât nu răcoarea: binele nu este nici cald, nici rece, este răcoros!
Fierbințelii luptei îi urmează odihna în răcoarea victoriei! Numai cel care s-a „descărcat” este răcorit. Celălalt, resentimentarul, este împovărat, înveninat, mereu inflammat. Răz-bunarea înseamnă revenirea la un bine anterior. Antonimul lui „răzbunat” este „înrațit”. Iar îmbunarea nu este decât o dezamorsare a răzbunării prin recunoașterea înfrângerii înaintea luptei: câinele slab scapă arătându-și gâtul celui mai puternic sau fugind de el cu coada între picioare. Câinele îmbunat renunță la a-l mai mursica, se face că nu-l vede, adu-mecă alene, cu botul puțin ridicat, în stânga și-n dreapta, și, cu un pas ușor, se apropie de primul copac, își ridică una din labele posterioare și slobozește mulțumit două-trei jeturi subțiri, simbolice, de urină.

•
Îi privesc pe bolnavii atinși de Parkinson și am un puternic sentiment că cineva, al-de-sus, își bate joc de noi toți.

•
Viața cea mai frumoasă am dus-o atunci când credeam că nu trăiesc, că viața abia urmează, că sunt în anticamera ei, că mă pregătesc să fiu. De când am aflat că de fapt „asta e viața”, starea mea de așteptare, de dor, de freamăt, de încredere s-a topit în neant și locul ei l-a luat sentimentul acut al ponoselii, al mucegaiului, al inutilului. Dacă înainte vroiam să trăiesc, acum, pur și simplu, nu vreau să mor. Am aflat că dincolo nu e nimeni și nimic, că anticamera este Camera, singura cameră, din dosul ușilor și ferestrelor căreia nu te-așteaptă viața, ci pân-dește moartea. Nu speranța mă mai ține aici, ci frica, și, cu toate că mi s-a urât până peste poate de acest spațiu închis, nu vreau să ies, țin cu tot dinandinsul să rămân, și de fiecare dată când mă apropii din greșeală de vreun exit, mă împotrivesc ca un câine cu părul zburlit, sprijinit pe labele din față, cu ghearele înfip-te, chelălăind jalnic. În fond, e doar o schimbare de perspectivă: intrările s-au dovedit a fi ieșiri, și fiecare ieșire - un salt în gol.

•
În tragedie lovitura de grație pe care o dai vrajmașului te nimerește pe tine însuți.

•
Semnul de punctuație specific tragediei este semnul de exclamație. (Iar leitmotivul ei este „vai!”)

•
Problema cea mai gravă, înspăimântătoare, teribilă nu este nici pe departe cea a existenței sau inexistenței lui Dumnezeu, ci aceea – uriașă, enormă, abisală – a

nesupunerii în fața lui. Credița în Dumnezeu nu înseamnă atât a fi convins că este, a fi încredințat că există, cât a-i fi credincios, supus, loial, a i te încredința lui, a-i purta credința. Adevăratul necredincios nu este ateul, ci Lucifer.

Dacă Dumnezeu este Stăpânul atotputernic, cât de dispus ești să i te supui, să-i fii credincios. Și dacă, știind ce-l așteaptă, cineva refuză acest act de credință?

•

Cea mai eficientă metodă de a închide gura cuiva este durerea. Suferința fizică nu este protestatară, ci introvertă. Nu te îmbătoșezi, ci te îndoii, te încovoi de durere. (De la tirani la Dumnezeu, toți cunosc această rețetă a obedienței. Nimeni nu rezistă la tortură. Martirii au fost executați, nu torturați. Căci arta torturii constă în a face victima să sufere cât mai cumplit fără a o ucide. Iar pentru cel care se teme de moarte tratamentul cel mai potrivit este amenințarea cât mai îndelungată cu moartea. Până și cel mai inflexibil om se pleacă în fața unui pumn bine plasat. Dar lov? Și el cedează când Dumnezeu și-arată mușchii, când îl intimidează prezentându-i-se drept creatorul hipopotamului și al crocodilului.)

•

Devii cu adevărat victimă în clipa în care începi să cauți justificări agresorului, în clipa în care nu numai că-l ierți, dar îi și găsești scuze. Violatorul înțeleș de violat...

•

Ce poate fi mai îngrozitor decât un animal care știe că e animal? Iată omul!

•

Cel care crede că destinul tragic este monopolul omului și că suferința în fața morții aparține exclusiv bipedului trebuie să asiste la sacrificarea unui porc. Tragediile pălesc în fața țipătului sfâșietor al porcului la tăiere.

•

Nimic din ce e făcut din instinct nu este un merit și nu trebuie lăudat. Dar reproducerea este un instinct. Bipedul își face un titlu de glorie până și din împerechere!

•

Suntem neiertători cu toți aceia care ne-au făcut să ne simțim ridicoli. Pe toți aceștia, mai mult decât pe dușmanii noștri cei mai urâți, i-am vrea dispăruți pentru totdeauna. Sau, cel puțin, loviți de amnezie.

•

Orice se poate ierta cu excepția ridiculizării. Nici o jignire nu este atât de ofensatoare ca luarea în răs. Un om devine un nimic în momentul în care nimeni nu-l mai ia în serios.

•

Cum putem dejuca planurile Creatorului, cum îi putem da peste cap întreaga lucrare și cum putem ucide pentru totdeauna moartea, temelie și origine a vieții? Numai încălcând cea dintâi poruncă, condiție de posibilitate a tot ce a făcut: „creșteți și vă înmulțiți!” Dacă ne-am impune o abstenență universală, dacă nici o ființă umană nu s-ar mai perpetua, dacă spița omenească s-ar sinucide genetic, dacă am intra într-o grevă a reproducerii, dacă viața noastră ar fi ultima, atunci, cu moartea pre moarte călcând, am readuce, prin voința noastră, într-atât de puternică, de incomensurabilă încât îl refuză pe însuși Atotputernicul, liniștea de dinaintea unilateralului „Fiat!” și l-am constrânge pe cel de neconstrâns să se

mulțumească cu el însuși sau să mai încerce o dată, să ia creația de la capăt. Căci suntem la fel de liberi ca și el, chiar dacă libertatea noastră este exclusiv negativă, chiar dacă nu este una a facerii, ci a desfacerii. Făcuți din nimic, nimicul este specialitatea noastră. (Fiind ultimii oameni care trăiesc, vom fi fiind și ultimii oameni care mor. Așa putem spune că am fentat inexorabilul. Cum nu mai putem fi primii oameni, putem fi măcar ultimii. Începutul n-a depins de noi, dar finalul ne aparține, și pe o asemenea putere până și Adam ne-ar invidia.)

•

Am observat modul în care oamenii se apără de umbra teribilă pe care o aruncă asupra umanității lor existența exemplarelor abominabile, a congenerilor execrabili. Acesta constă în negarea evidenței: „ăsta nu e om!” se spune ori de câte ori omul în cauză este autorul unei crime oribile. El este descalificat, retrogradat în rândul simplei animalității: el nu mai este om, ci bestie, câine, fiară, monstru ș.a.m.d. Motivul pentru care ne lepădăm atât de ferm de asemenea indivizi este că resimțim adânc, inconștient, un adevăr într-atât de dur că nu-l putem recunoaște decât respingându-l, acela că ceea ce poate face un singur om pot face toți ceilalți, că ceea ce este capabil unul singur sunt capabili toți. Chiar și prin logică am interzis acestui adevăr să iasă la iveală: ceea ce este valabil pentru toți este valabil și pentru unul, dar ceea ce este valabil pentru unul nu este valabil pentru toți. Și totuși dacă un singur om poate să zboare, atunci toți oamenii pot zbura (chiar dacă actualmente nu o fac), dacă un singur om poate să atingă nemurirea, toți oamenii pot fi nemuritori, și, de asemenea, dacă un singur om poate comite o crimă, atunci toți oamenii pot comite crime.

Dar să admiți acest lucru înseamnă să admiți că ceea ce numim anormal, morbid, patologic decurge din însăși esența omului, din umanitatea lui, că cel mai nelegiuit ucigaș este cât se poate de omenesc, și că ne este seamăn.

•

Dacă sufletul există, corpul, după moarte, ar trebui să se îngreuneze, nu să devină mai ușor. Căci sufletul nu doar că nu cântărește nimic, dar ar trebui să aibă ca efect o anumită imponderabilitate, o reducere a gabaritului, o anumită flotabilitate. Nu spunem despre unul care moare subit, din picioare, că a căzut ca un bolovan?

•

Doi oameni obligați să conviețuiască izolați, absolut singuri, oricât de prieteni sau de îndrăgostiți ar fi unul de celălalt, în scurtă vreme ar începe să se urască de moarte. Se pare că doar existența celorlalți, a lumii exterioare, a societății declanșează și întrețin relațiile noastre amoroase și pe acelea de prietenie. Ceilalți ne împing unul spre altul, aglomerația ne face să ne iubim.

În Eden, Adam și Eva nu au fost nicidecum singuri ci înconjurați de înșeși arhetipurile alterității.

Dorința îndrăgostiților de a fugi în lume (de fapt din lume) este tot secretul iubirii. Cum dispăre această dorință, dispăre și iubirea. Căminul este și el un refugiu. Dacă nu mai ai de ce sau de cine te refugia, căminul se transformă în închisoare. Luați-i iubirii nevoia de ascundere, împotrivirea celorlalți, dați-i în schimb în exclusivitate prezența celui iubit și vedeți ce mai rămâne din ea. Pe o insulă pustie nu e loc decât pentru un Robinson și... un sclav.

•

Durerea șterge toate plăcerile, plăcerea uită toate durerile.

•

Suntem neîndurători cu cei care au comis păcate pe care noi nu le-am săvârșit și mai ales cu aceia vinovați de unele pe care suntem convinși că nu le-am putea înfăptui. Dimpotrivă, suntem foarte înțelegători cu greșelile în care am căzut noi înșine, oricât de condamnabile și blamabile ar fi acestea. Cu cât este mai frecventă, cu atât o greșală este mai omenească, și deci mai puțin gravă, mai tolerată, mai absolută. Infracțiunile devin din ce în ce mai mari pe măsură ce scade numărul celor care le comit.

•

De unde vine impulsul incontrollabil de a spune „noi” când de fapt vorbesc despre mine însumi, când concluziile la care am ajuns provin din observarea exclusivă a vieții mele; de ce adevărurile introspecției ar trebui să-i privească pe toți sau pe cât mai mulți, de ce am nevoie de acea universalitate vagă, eterată, neexplicită, atât de discret ascunsă în spatele lui „noi”?

Probabil că, în primul rând, datorită faptului că am fost învățat că ceea ce mă privește doar pe mine este complet lipsit de importanță și că în mine prezintă interes doar ce interesează pe cât mai mulți, încât chiar atunci când în joc sunt numai eu singur culeg și exprim „general-valabilul”.

În al doilea rând, n-aș putea recunoaște cu atâta seninătate mizeriile proprii dacă le-aș conștientiza ca revenindu-mi personal; cu cât sunt mai mulți, cu atât sentimentul responsabilității (sau al culpabilității) scade până la dispariție. Spun cu o mare ușurință, ba chiar cu o mare satisfacție: „suntem niște criminali și niște bestii”; în schimb să afirm: „sunt un criminal și o bestie” este incomparabil mai greu. Pe de altă parte, când spun „suntem” e ca și cum nici n-aș face parte din acest generic noi, sau ca și cum aș face parte doar prin forța împrejurărilor, sau ca și cum m-aș include din modestie.

În al treilea rând, când spun „noi”, am sentimentul că desfășor o muncă științifică și astfel cresc în proprii mei ochi. Sunt mult mai onorabile adevărurile decât mărturiile, concluziile decât efuziunile.

•

Care este originea misterioase iubiri de sine? Faptul că nu ne vedem. Nu este o simplă întâmplare că ochii ne sunt îndreptați în afară. Dacă ne-am putea vedea obiectiv, din afară, dacă ne-am putea dedubla și privi cu alți ochi, ne-am îngrozi pur și simplu. Probabil că asta înseamnă judecata de apoi. Să fii făcut să te vezi cu ochii absolutului și să te arunci de unul singur, continuu, pe tine însuși în focul Gheenei.

•

Este inacceptabil ce ni se întâmplă: ne naștem și murim fără să vrem.

•

Pe lângă plictiseală, ceea ce ne împinge afară, înspre ceilalți este faptul că nu ne putem suporta.

•

Dumnezeu are trei ipostaze: „Doamne-ajută!” / „Dă Doamne!”, „Doamne ferește!” și „Mulțumescu-ți ție Doamne!” Ultima este cea mai rar invocată.

•

Momentul răfuiei, în care fiul cere socoteală părinților pentru nașterea lui, obligându-i să recunoască că știau că va muri, că i-au acceptat moartea ca pe ceva firesc, de la sine înțeles, chiar dinainte de a se naște.

Poate că, pe lângă toate celelalte, din această cauză pierderea copilului este insuportabilă pentru un părinte: conștiința vinei proprii, acuzația de infanticid ce răzbate din cadavrul pe care l-a adus pe lume.

Un egoism feroce îl îndeamnă pe biped să dea viață urmașilor săi, lăsându-i să plătească singuri prețul cumplit al morții. A da viață înseamnă a da moarte. Cine știe, poate că dorința de a-i face și pe alții părtași la condiția noastră, dorința sublimată de a împărți moartea, de a ucide ne face să procreăm.

•

Cel mai mare rău pe care i-l poți face unui copil este să-l naști.

•

Legea cauzalității pe care Șestov a disprețuit-o nu îl scutește pe acesta să-i plătească tributul. Ea transpare în admirația pe care și-o declară față de mitul păcatului strămoșesc. Dincolo de semnificația acestuia, nevoia de a crede într-o vină perpetuată de-a lungul întregii istorii umane este una și aceeași cu nevoia de a explica, de a invoca o cauză.

Iar dacă soarta omului pare absolut inexplicabilă și seamănă cu o pedeapsă nemeritată, cauza (cauza în domeniul moral se cheamă vină) este căutată și găsită într-un trecut imemorial. Cea mai lesnicioasă soluție este de a o așeza la începuturile timpului, într-o greșeală a protopărinților, drept cauză a tuturor nefericirilor și tragediilor oamenilor. Nevoia de cauzalitate a fost satisfăcută astfel pe deplin, s-a explicat totul. Se trece ușor cu vederea imoralitatea profundă (și nu absurditatea sau iraționalitatea) transmiterii păcatului de la părinte la copil, de la o generație la alta. Aici se înșeală Șestov: nu este nimic irațional în a-mi imagina păcatul înaintașului apăsând pe umerii urmașilor după modelul unei boli sau al unei tare fizice. Ba chiar este perfect rezonabil: orice efect are o cauză, nu există om fără vină. Postulatul moral-religios: nu este om – se subînțelege: pedepsit (de-ar fi numai moartea acea pedeapsă pe care o ispășim cu toții) – fără păcat este echivalentul principiului științific: nu există efect fără cauză.

Mitul care le pare lui Șestov și Pascal ca sfidând rațiunea, incomprehensibil altfel decât prin credință ș.a.m.d. nu reprezintă decât una din manifestările cele mai puternice ale rațiunii, un mit al cauzalității.

Că nevoia de a explica, de a găsi o cauză, de a răspunde întrebării „de ce ?” este cu mult mai stringentă și mai importantă decât nevoia de a crede pur și simplu sau decât nevoia morală de a se face dreptate, o dovedește ușurința cu care declarăm vinovată, evident indirect, pe cale de consecință, chiar victima însăși. Am putea să credem în Dumnezeu în pofida răului lumii, absolut irațional și absolut gratuit. Am putea să suferim – fără compensații și fără consolări – fiecare moarte a copiilor nevinovați. Am putea să strigăm la cer, către acel Dumnezeu Atotputernic hule îngrozitoare, să-l certăm, să-i arătăm ce ne-a făcut, bubele noastre și morții noștri. Am putea să ne recunoaștem indiferența, moleșeala care ne cuprinde atât de des în fața celor mai mari tragedii, uneori pofa de viață pe care o resimțim după ce vizionăm la televizor scenele oribile prin care trec semenii noștri, după un prealabil fătâit cathartic.

Dar n-o facem. E mult mai ușor să judecăm... rațional. E mult mai simplu să punem la temelie un păcat originar, o cauză, o vină... Deși smulgerea părului este un act cu mult mai moral și cu mult mai pios decât credința în mitul păcatului originar.

•

Într-o discuție telefonică mă plâng de mizeria oamenilor, de răul acestei lumi. Mi se reproșează că nu văd decât latura neagră și nu și ceea ce este bun în lume, că văd numai oamenii careucid, nu și pe aceia care se sacrifică pentru viața altora, cum ar fi, de pildă... pompierii. Am ascultat atent cum de la celălalt capăt al firului, conlocutorul meu aducea un elogiu luptătorilor cu focul într-o încercare disperată de teodicee. După ce au salvat atâtea vieți, iată pompierii chemați să-l salveze pe însuși Dumnezeu.

•

Cel mai probabil, așa-numita genă de criminal este o aberație din punct de vedere genetic. Mult mai plauzibil ar fi ca fiecare om să o aibă și ea să se manifeste în anumite condiții. Și chiar, dacă suntem până la capăt sinceri, ne putem imagina un om care să nu poată ucide, total incapabil de crimă? Nu! La o mobilizarea generală nimeni nu este inapt din acest punct de vedere. Dacă ar fi deci numai disponibilitatea de a ucide într-un război (dușmanii = oameni), și ar fi de ajuns pentru a dovedi că gena criminală o avem cu toții.

Dar nu e numai asta. Dacă am fi puși în situația de a alege între uciderea unui prunc străin și pierderea unei ființe dragi nouă, să zicem propriul nostru copil, e sigur că l-am omorî pe primul cu propria noastră mână, încercând poate și mândria că ne-am făcut în cel mai înalt grad datoria de părinți.

(Acea genă în plus specifică criminalilor provine de fapt din frica de a ne recunoaște fondul comun pe care-l împărțăm cu ei. Din același motiv calificăm un ucigaș drept bestie, animal ș.a.m.d., retrăgându-i de astă dată gena umanității. De fapt genomul nostru conține și gena crimei. Dacă nu ar fi așa, ar trebui să adăugăm și gena hoției, a tâlhăriei, a violului, a înșelăciunii ș.a.m.d., pentru fiecare infracțiune majoră câte o genă. Faptul că oamenii invocă numai gena crimei pentru a se delimita de criminali să însemne oare că se simt mai apropiați de ceilalți răufăcători sau că sunt mai indulgenți cu faptele lor?

Dacă ne gândim la mitul biblic al primului omor, avem rezultante descurajante: din cei doi frați, unul este criminal. Asta înseamnă 50%. Și Cain își manifestă „gena” în anumite împrejurări excepționale reprezentate de o gelozie sacră pe fratele său, mai iubit de Dumnezeu. Nimeni nu poate garanta că dacă Abel ar fi fost pus în situația lui Cain nu ar fi procedat la fel. Dimpotrivă, mitul pare a fi fost creat pentru a reda două ipostaze ale aceluiași om. Nici unul nu este mai bun decât celălalt. Numai că Abel este preferat. Iar Cain, care-l iubește pe Dumnezeu, își ucide din gelozie fratele. Numele nu au nici o importanță și imaginația ne permite foarte ușor să punem pe unul în locul celuilalt cu același deznodământ.

Mai mult decât atât, Abel cel „nevinovat” dispăre fără urmași, omenirea întregă trăgându-se din Cain și dintr-un nou frate, Set, despre care nu știm mai nimic în cei 912 ani câți a trăit. Să nu fi comis el nici o crimă în atâta amar de vreme, mai ales că, potrivit Cărții sfinte, a avut și fiice, așadar și gineri?)

•

În societate stresul și depersonalizarea, în singurătate – plictiseala.

•

A bea până la lacrimi...

•

Morala nu este sentiment, nici rațiune, nici înclinație, nici datorie, morala este criză, acces, puseu. Numai în criza morală se poate vedea ceea ce este aceea morală. Criza este inseparabilă de morală.

Mila, compasiunea, solidaritatea ș.a.m.d. – nu sunt ele niște furnicături, înțepături, aritmii, adică elemente constitutive ale oricărei crize? Iată ceea ce numim „sentimente” morale. Iar când se produce criza, abia atunci devenim cu adevărat morali. Iov, înainte să o pățească nu era deloc moral, era un bigot conformist care le făcea pe toate ca la carte. Abia în momentul crizei, smulgându-și părul din cap și blestemând ziua în care s-a născut, înțelege ce este acela Bine.

•

Autenticitate = ceea ce simt numai eu însumi.

•

Dacă am beneficia cu toții de un apetit sexual la fel de ridicat și constant ca al personajelor lui de Sade, libertinismul ar deveni filosofia oficială a umanității. Marchizul se înșeală crezând că poți convinge pe cineva să părăsească prejudecățile și să adere la plăcerile iubirii. De fapt prejudecățile se nasc dintr-un deficit de libido, fiind chemate să-l acopere și să-l scuze. O mică doză de cantaridă – el a demonstrat-o - este suficientă pentru a distruge cele mai pudice virtuți. Întreaga noastră morală poate fi redusă la dogma potrivit căreia „excesul nu e bun”. Aceasta întrucât excesul epuizează, dăunează etc. Dar dacă s-ar dovedi că excesul este bun? Mai mult decât atât, dacă ne-am simți plini de o dorință năvalnică, am mai ține cont de ceva, de vreo interdicție, de vreo pedeapsă? În cazul în care dorința s-ar reface la fel de repede ca în povestirile lui Sade, răgazul dintre o partidă de sex și alta l-am dedica elogiului desfrâului; plăcerea ne-ar dirija viața și am căuta tot mai multe mijloace de a o diversifica și de a o amplifica.

•

În modelul cosmologic ptolemeic Pământul nu se afla în centrul, ci în fundul universului. Multă vreme nu s-a putut concepe că poate exista ceva inferior lumii sublunare.

•

Lumina lunii – sinistră, rece, lipsită de viață, lumină nocturnă, lumină a întunericului. Cu cât este mai puternică, cu atât îi sunt mai vizibile aceste calități.

•

Nimic din ce te face să plescăi (fie numai și de satisfacție) nu te face fericit.

•

Lumea este urâtă nu numai în sens estetic, ci și pentru că este generatoare de urât (sufletesc) și de ură.

•

Actul nașterii, ca individuare, este un act de exhibiționism. Rușinea de a avea un trup, de a fi cineva. Oricât de îmbrăcat aș fi, nu mă pot ascunde de privirile celorlalți, a fi înseamnă a te arăta, a te expune.

•

Spaima aceea teribilă de moarte: ce lumină aruncă asupra vieții, oricât de nefericită ar fi fost!

•

Cum îi vine Dumnezeu de hac lui Adam atunci când acesta vrea să fie ca El? Punându-l să muncească pentru a trăi, punându-l să-și câștige existența. Antidotul cunoașterii este sudoarea frunții. Omul liber este rivalul lui Dumnezeu.

•

Unele contradicții provin dintr-un paroxism al gândirii, iar altele dintr-un paroxism al prostiei.

•

Facerea nu dă nici o explicație asupra originii celorlalte femei, afară de Eva. Existența lor pare de la sine înțeleasă, ele erau și în acele vremuri într-atât de numeroase încât, exceptând-o pe soața lui Adam, nici nu a mai fost nevoie să fie create.

•

Dumnezeu pare mereu nemulțumit de opera sa. Mai întâi Adam pe care-l alungă din Rai, apoi mai încearcă o dată cu Noe, după care Mesia. Trei încercări. Toate nereușite!

•

Nu poți vorbi despre Dumnezeu decât de pe poziție de egalitate. Este deci imposibil să vorbești despre Dumnezeu?

•

Suntem încântați să spunem cu cuvintele noastre lucruri complet lipsite de importanță.

•

Dezlegarea marilor mistere se află de cele mai multe ori în trivial (ex. misterul sfinxului).

•

Filosofia trebuie să se ocupe de un singur lucru: depășirea condiției umane.

•

A resimți bucuriile spirituale ca pe niște plăceri carnale și plăcerile carnale ca pe niște bucurii spirituale. A avea trup de duh și duh de trup.

Nu poți spune „aproape perfect”. Tot ce este „aproape perfect” este contrariul lui perfect, este imperfect. La fel și cu fericit, pur, mântuit. Să însemne asta că nu există trepte de desăvârșire, inițieri, purgatorii, ci numai salturi, raz-gândiri, revelații, străfulgerări?

•

Răspunsul trebuie să te facă să răspunzi. Asta înseamnă să ai urechi de auzit.

•

Copil fiind, îmi imaginam că există oameni răi, răi în mod deliberat și premeditat, oameni care se consideră pe ei înșiși răi și care urmăresc intenționat să facă rău altora. Pe măsură ce am crescut mi-am dat seama că nimeni, dar nimeni, nu se crede rău, ci că fiecare, oricât de condamnabile i-ar fi faptele, oricât de incriminatorie i-ar fi viața, se vede ca fiind (cel puțin „în fond”) un om bun. Dar tocmai așa, ca instrument în mâinile oamenilor buni, răul capătă forme inimaginabile și o răspândire universală. Răul bine-intenționat și bine-voitor este cu

mult mai periculos decât răul rău-făcătorilor din închipuirea mea. (De cele mai multe ori „cauza” răului este Cauza binelui. În numele acestuia sunt justificate și comise atrocități, acte teroriste, războaie, crime. Nu a fost văzută – începând cu Hegel – întreaga istorie ca un șir de nenorociri destinate instaurării Binelui?! Răul ca fiind necesar binelui, răul în vederea binelui – iată izvorul nesecat al tuturor relelor trecute, prezente și viitoare.)

•

Eva este blestemată să fie atrasă către bărbat. Acesta a devenit de atunci destinul femeii. După cum, cel al bărbatului este, din același moment, acela de a munci. Și de a fi muncit.

•

Apogeul iubirii de sine este ura de sine.

•

Piatra filosofală: Hristos mâncând pește fript înainte de înălțare, cele două lumi aduse împreună.

•

Vrem Absolutul, dar, dacă nu se poate, ne mulțumim și cu un premiu.

•

Există o categorie a ticăloșilor neinculpabili, cea mai răspândită și probabil cea mai dăunătoare. Păstrându-și mereu o anumită respectabilitate, afișând un aer demn sau chiar intransigent comit mârșavii calculați și cu moderație. Deși sunt bețivani, nu intră în comă alcoolică, deși își bat cu sete nevestele, nu leucid, deși fură, nu sunt prinși. Negustori cinstiți, oameni de treabă și care nu au omorât pe nimeni, familiști convinși... că bătaia-i ruptă din rai, fideli, chiar dacă mai calcă și-n străchini, ei sunt reprezentanții răului mărunț, neîncadrabil juridic, lipsit de valoare probatorie.

Nedepășind niciodată limitele greșelii omenești, numeroși – se ascund unul în spatele celuilalt. Răul lor este unul banal, obișnuit, comun. „Câți nu fac asta?!” iată ultima lor scuză și cea mai puternică. Și nimeni nu le poate face într-adevăr nimic pentru că numărul lor este prea mare și răul lor prea mic.

Prea mic! Dar tocmai acesta este răul cel mare, răul cotidian, infinit repetabil, neimputabil, de a cărui eradicare nu se ocupă nimeni și de aceea veșnic prezent. Este răul care poate fi trecut cu vederea, a cărui soluțiune constă într-o comparație: „nu sunt mai rău decât alții!” Este răul cel mai imoral cu putință, răul care nu provoacă nici o remușcare, nici un regret.

Și chiar dacă îmbracă „numai” forma insultei, a micii înțepături, chiar dacă constă în crearea unei atmosfere tensionate sau se reduce la o simplă impolitețe, chiar dacă înseamnă a nu te ține de cuvânt sau a-ți lăsa prietenii la greu, chiar dacă se numește pur și simplu indiferență sau incompetență, și chiar dacă nici unul din aceste neajunsuri nu este trecut nici măcar în canonul spovedaniei, ele nu sunt mai puțin ucigătoare, mortale. Căci sunt otrăvuri care, administrate îndelung și în doze mici, acționează lent dar sigur, cu toate că insesizabil.

Nu vreau să spun că ar fi mai „cinstiți” criminalul, violatorul, tâlharul, mării rău-făcători; vreau doar să spun că morala răului diferit calitativ este profund imorală, că împărțirea păcatelor în păcate mortale și restul este lipsită de cea mai elementară pătrundere psihologică. Nu-ți trebuie mult să-ți dai seama că de la

minciună la crimă este deseori mai puțin de un pas, că de la furtul unui ou la furtul unui bou nu este uneori decât o distanță de o zi. Răul, ca și binele, are o substanță unică: acela care e în stare să mintă, acela e în stare și să ucidă.

Să nu existe nici o diferență între rele? Ba da! Dar doar una cantitativă. Hoțul care încă n-a ucis, seducătorul care încă n-a violat, n-au făcut-o doar pentru că nu au avut prilejul, pentru că n-a fost nevoie. De îndată ce conjunctura le va impune să o facă, nu se vor da în lături. Dacă ne gândim la cât suntem de inocenți, putem spune că omenirea se împarte în criminali cu circumstanțe agravante și criminali cu circumstanțe atenuante.

Să nu ne mai prefacem a nu ști ce e răul! Răul înseamnă tot ce-i pricinuieste semenului meu un neajuns cu scopul de a obține, pe seama lui, un bine personal sau tot ce-i pricinuieste un neajuns cu scopul de a-i impune, împotriva voinței lui, binele așa cum îl concep eu pentru el, câtă vreme el este în deplinătatea facultăților mintale și nu prezintă pericol social (chiar și actul medical ține cont de voința pacientului sau, după caz, a rudelor, cu toate că se urmărește binele acestuia).

Într-o societate care ar ține cont de identitatea de natură a relor nu ar exista decât un singur fel de pedeapsă, administrată în proporții diferite. Dacă aceasta ar fi, să zicem, privarea de libertate, ar trebui ca încarcerarea să dureze de la câteva ore sau zile până la o viață întreagă. În felul acesta, puși în rând cu ucigașii pentru orice am fi comis, nu am mai face distincții calitative, și, căpătând o conștiință morală profundă, ar dispărea, poate și răul „mărunt”.

Dar cum conștiința propriei vinovății a devenit azi patologică, nefiind pesemne lucrativă, aceasta trebuie mai degrabă tratată decât cultivată, căci cum am mai putea obține concurența, libera-inițiativă, progresul economic - toate acestea fiind în esență bazate pe înșelăciune -, dacă la fiecare acțiune indivizii s-ar întreba dacă nu cumva pricinuiesc un rău altora? Căci nu este „capitalul” societății capitaliste constituit din păcăleală, invidie, avariție, vanitate (resortul capitalismului nu este dorința individului de a avea mult, ci de a avea mai mult decât un altul) și, în general, din păcate... capitale.

•

Scriitorii români au deprins obiceiul de a-și așeza fotografia pe prima copertă sau pe ultima. Să fie scrisul doar un instrument printre altele pentru a te face văzut, cunoscut, recunoscut... pe stradă? Mulți dintre ei sunt urâți, chiar foarte urâți, și nu este exclus să se fi apucat de scris tocmai din această cauză, datorită unor complexe, vrând să-și compenseze hidoșenia prin „frumusețea” stilului și insuccesul la fete prin succesul la public. Ideile și metaforele nu sunt poate decât mijloace în îndelungatul proces de reabilitare a mutrei. Cum își primește natura drepturile!

E jalnic să-ți așezi imaginea pe cartea pe care ai scris-o! E ca și cum ai spune: „dacă n-am fost suficient de clar, atunci priviți-mă!” Or scrii tocmai pentru că trupul nu spune nimic, pentru că vocea falsifică, gesturile sunt insuficiente și pentru că, de cele mai multe ori, nici tu nu știi ce vrei să spui. Imaginați-vă că între coperte nu ar fi nimic, că întreaga carte nu ar conține decât un titlu, un chip și numele autorului. Autorul, adică posesorul respectivului facies. Cine știe dacă viitorul nu ne

rezervă asemenea cartoane în loc de cărți?!

Dacă totuși credem că ele n-ar comunica nimic fără paginile scrise, trebuie să acceptăm și că nu le adaugă nimic. Măcar dacă respectivele imagini ar fi reprezentări artistice sau insolite ale scriitorului. De fapt ele sunt în mare parte fotografii tip act de identitate – asta ca să nu planeze nici un dubiu asupra persoanei în cauză. Ca și cum ni s-ar spune: „uite, eu, și nimeni altul, sunt cel care a scris cartea.” Uneori îți se face dor de vremurile pseudonimului și de acelea în care a fi scriitor era o rușine sau cel mult un amuzament, o distracție, un hobby, cum s-ar spune astăzi.

Este foarte adevărat că în scurt timp scriitorul începe să creadă că tot ce-i iese din gură e genial, plin de înțeles și de spirit, apoi nu numai ce spune, ci și ceea ce face, sfârșind prin a-și imagina că propria-i înfățișare este și ea un „text” foarte profund (mai ales ochii), pe care – ce altceva să facă – îl publică. Când oare vor fi instalate și live-cams în turnul de fildeș?

•

Una e să nu-ți placă să muncești, altceva să-ți placă să nu muncești.

•

De ce comunismul nu are nici o șansă? Pentru că omul este pus în mișcare de interesul lui personal. Munca în folosul obștii este numită de rumâni muncă de clacă și același termen desemnează ceea ce e făcut fără tragere de inimă, silnic. „Întrecerea socialistă” nu este deloc o alternativă la concurența de tip capitalist întrucât motivația principală a omului este aceea de a avea mai mult decât ceilalți.

•

Groaza în fața cărnii te apucă atunci când conștientizezi nu numai că ai un trup, ci că ești un trup. (Să ne imaginăm un păianjen, o hienă sau un șobolan cu conștiință de sine... Deși, așa cum ne învață Metamorfoza, este suficient să te transformi într-un gândac pentru ca, instantaneu, să îți se pară cât se poate de firesc să fii un gândac.)

•

Antonimul lui „ridicol” nu poate fi seriosul pentru că, în pofida etimologiei sale, ridicol nu înseamnă ceea ce provoacă râsul, ci ceea ce provoacă o senzație de jenă, de rușine empatică („a-ți fi rușine de rușinea altuia”), un rictus. Celui care se simte ridicol sau celui care asistă la o scenă penibilă le vine „să intre în pământ de rușine”, „să moară de rușine”, nu de răs. Râsul pe care-l „provoacă” ridicolul este de cele mai multe ori forțat.

•

Vulgar este ceea ce este comun, obișnuit. Cu cât lucrurile sunt mai obișnuite, cu atât sunt mai vulgare. Trivial – ceea ce se găsește la orice colț de stradă, la orice răscruce (tri-via). Oamenilor le repugnă ordinarul, ei caută mereu extra-ordinarul. Arta, cultura, iubirea, aventura sunt tot atâtea modalități de a fugi din obișnuit.

•

Marca singurătății absolute o constituie faptul că atunci când nu avem pe nimeni în preajmă rămânem doar noi cu noi înșine.

•

O scriere care nu demonstrează nimic, nu urmărește nimic, o scriere plină doar de exclamații, produsă de o înțelepciune a vociferării...

•

Nu marile pasiuni te epuizează, ci afectele mediocre.

•

Uneori sunt atât de plictisit că intru în panică.

•

În timp ce europeanul numește iluzie sau iluzorie proiectul nerealizabil, înțeleptul oriental desemnează prin același termen inclusiv, dacă nu mai ales, reușitele, marile împliniri, viețile cele mai alese. În această viziune regele și cerșetorul împart frățește pâinea iluziei.

•

Când cerul începe să se lumineze și ultimele stele să pălească simt răsăritul ca pe un amurg al nopții. Întunericul diurn strivește firava luminiscentă a „micilor luminători”. Chiar acum aud o fluierătură: cel mai nimerit mod de a anunța zorile!

•

Pentru unii publicarea unei cărți este un sacrificiu. O lume sau cel puțin o epocă dispar pentru totdeauna. Căci cartea nu este o urmă, ci o urnă.

•

Nevoia de a fi văzut stă la temelia societății umane. Respectul de sine se câștigă numai prin ochii celorlalți. Fără această nevoie nu am fi decât simple animale.

•

Setea de absolut este potolită de o pagină bine scrisă. Dacă elanul sublim ne poartă doar înspre o scriitură reușită, ne vom privi produsul de creație mulțumiți, extaziați, fericiți, ca și cum l-am contempla pe însuși Dumnezeu. Aceasta chiar dacă respectivele rânduri nu sunt decât o lamentație privitoare la imposibilitatea de a-L găsi.

•

Între lumina unei stele și lumina unei țigări există o incredibilă asemănare.

•

Ziua se împrăștie ca o mizerie peste noapte, lumina murdărește întunericul. Câtă impudoare, cât dezmaț în soare față de stele – scânteieri feciorelnice, așteptări autosuficiente. Nu înțeleg cum a putut fi reprezentat Dumnezeu prin imaginea soarelui, mai potrivită poate pentru vreun zeu exhibiționist.

Este relevant faptul că în timp ce luminozitatea stelară ne atrage privirile în sus, cea a soarelui ni le împinge în jos, înspre pământ; tocmai el ne transformă în niște cârțițe. Soarele – o stea indecentă și băgăcioasă.

•

Copilul care nu plânge moare de plictiseală.

•

Oameni sperați, bolnavi, muribunzi, suferinzi de tot felul - făcuți să râdă printr-o acțiune mecanică, prin gădilat. Hohote, horcăieli, lacrimi, tăvăliri – toate de râs, într-o nemăsurată bacanală a grotescului.

•

Fericirea de a nu munci! Fericirea de a sta în contemplare ore bune după începerea zilei de lucru, în liniște, neauzind pe nimeni, nerostind nimic. Fericirea de a nu fi sclav. Cine nu înțelege că unii sunt dispuși să se hrănească cu rădăcini numai să nu meargă la serviciu, acela e sclav prin natură, incapabil să înțeleagă

cuvântul libertate. (Nu este întâmplător că denumirea pe care o dau chiar aceia care au un cult al muncii timpului în care nu muncesc este aceea de timp liber. A avea liber, zi liberă ș.a.m.d. – sintagme care au fosilizat în ele conștiința muncii ca act de supunere, de constrângere, de sclavie.)

•

Întrebările retorice sunt exclamații interogative.

•

La ce bun toate științele, religiile și înțelepciunile când nici una nu mă poate face să zbor, să călătoresc în timp sau să nu mai mor?! Ce te faci cu un individ care are pretenții total nerezonabile? Îl internezi!

•

„Nevinovăția este o cunoaștere ce denotă neștiință” (Kierkegaard)

•

Orice angajament luat este o sclavie autoimpusă.

•

Suntem ținuiți pe niște scaune într-o hrubă sordidă – așa ar trebui să traducem mitul peșterii. Căci peșteră sună prea bine, are un anume farmec, și în plus, speologii s-ar putea simți nedreptățiți.

•

Da, acesta e cuvântul: sunt un sinistru. Totul în jurul meu este sinistru.

•

Văd zidul de care se lovesc toți aceia care, mânați de intenții laudabile, vor să-i convingă pe cei dependenți de băutură sau droguri să se lase de ele și să revină la o viață normală. Or, se uită că ei au pornit de la o viață normală care nu le-a plăcut, care li s-a părut urâtă sau plictisitoare, sau insuficientă, în orice caz dezagreabilă. Cum îl poți convinge pe un om să-i placă viața? Acesta este zidul de care se lovesc toate argumentele oamenilor de bine.

Dacă unui bărbat nu-i place o femeie, nu îi poți demonstra că de fapt îi este pe plac, astfel încât la sfârșitul demonstrației chiar să-i placă. Dar dacă este obligat să trăiască, clipă de clipă cu ea, sau, altfel, să moară, poate fi considerat imoral orice mijloc prin care și-o face măcar cât de cât suportabilă?

De altfel nu poți face un om să-i placă viața decât apelând tot la droguri, chiar dacă acestea se numesc antidepresive.

•

Uimirea este dovada cea mai concretă că nu aparținem acestei lumi.